

Публічний звіт
виконувача обов'язків Голови
Українського інституту національної пам'яті
Володимира Тиліщака
за 2023 рік

Вступ

Український інститут національної пам'яті є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу. Діяльність Інституту спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра культури та інформаційної політики.

У 2023 році Інститут реалізував державну політику у сфері відновлення та збереження національної пам'яті відповідно до затвердженого [Плану роботи](#) на 2023 рік. Виконано 93% пунктів Плану роботи. Не виконано з різних причин – 7%.

Упродовж 2023 року пріоритетними в роботі Інституту були напрямки:

- збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну та вшанування захисників України,
- запис і збереження усних свідчень,
- робота зі спадщиною Російської імперії, СРСР, зокрема в публічному просторі,
- подолання російської історичної пропаганди,
- реабілітація репресованих радянською владою,
- відзначення пам'ятних дат і річниць важливих подій,
- популяризація історії України,

- наукове та методичне забезпечення політики національної пам'яті.

I. Інформація про результати роботи Українського інституту національної пам'яті

1. Нормотворча робота

Інститут розробив проєкт закону «Про засади державної політики у сфері національної пам'яті Українського народу». У січні 2024 року Інститут виніс цей законопроєкт на [громадське обговорення](#).

Проєкти наказів, постанов, розпоряджень органів центральної виконавчої влади, підготовлені Інститутом у 2023 році:

- проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до списку громадян України, які рятували євреїв на території України під час Голокосту у роки Другої світової війни та удостоєні Ізраїльським інститутом катастрофи і героїзму національного меморіалу Катастрофи (Голокосту) і Героїзму “Яд ва-Шем” звання Праведника народів світу або Єврейською Радою України – звання Праведника України чи Праведника Бабиного Яру». Постанову [ухвалено](#) 30 червня 2023 р.;
- проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2022 р. № 91», що має на меті врегулювати питання тимчасової неможливості проведення робіт з будівництва Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності та незастосування до музею процедури зупинення операцій з бюджетними коштами. Інститут надіслав проєкт постанови на розгляд Міністра культури та інформаційної політики України;

- проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 березня 2021 р. №255-р» щодо призначення представника та заступника представника КМУ в Опікунській раді фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» Федеративної Республіки Німеччина. Розпорядження [ухвалено](#) 28 липня 2023 р.;
- проєкт наказу Міністерства культури та інформаційної політики України «Про затвердження змін до Типового положення про регіональну комісію з реабілітації». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 вересня 2023 р. за № 1648/40704, набрав чинності 17 листопада 2023 р.;
- проєкт наказу Міністерства юстиції України «Про внесення змін до Порядку приймання-передавання документів Національного архівного фонду та інших архівних документів від однієї архівної установи до іншої».

Також у рамках процесу опрацювання колоніальної спадщини Інститут долучався до роботи над окремими нормативно-правовими актами, про що йтиметься в наступних розділах звіту.

Крім того, співробітники Інституту провели експертизу 25 проєктів нормативно-правових актів.

Упродовж року Інститут здійснював збір та узагальнення практики застосування законодавства з питань реабілітації жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років, недопущення використання символіки комуністичного та нацистського тоталітарних режимів, а також засудження і заборони пропаганди російської імперської політики в Україні та деколонізації топонімії. Зібрану інформацію Інститут використовує для відповідей на звернення громадян, державних органів,

органів місцевого самоврядування, громадських організацій та для підготовки роз'яснень і рекомендацій для регіональних комісій з реабілітації, обласних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

2. Переосмислення російської імперської спадщини та усунення з публічного простору символіки, яка пропагує Російську імперію, Радянський Союз, Росію

Керівництво та співробітники Інституту долучилися до опрацювання розробленого народними депутатами законопроєкту № 7253, який було ухвалено парламентом 21 березня 2023 року як [закон «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії»](#).

З ключовими нормами цього закону можна ознайомитися за допомогою [інфографіки](#), яку підготував Інститут для роз'яснення основних його положень та змін, які він запроваджує.

На виконання цього закону Інститут створив Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті, основна мета якої – надавати фахові висновки з питань, що виникають в ході реалізації норм зазначеного закону, зокрема щодо належності об'єктів до символіки російської імперської політики.

Інститут підготував проєкт [наказу](#) Міністерства культури та інформаційної політики України «Про затвердження Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії». Відповідні зміни, які уможливають роботу Експертної комісії, також було внесено до

[Положення про Інститут](#) і затверджено [постановою](#) КМУ від 28 липня 2023 р.

До [складу](#) Експертної комісії увійшли науковці, які представляють академічні наукові установи та вищі навчальні заклади Києва, Одеси, Харкова, Львова, Кам'янця-Подільського. У 2023 році відбулося два засідання Експертної комісії, результатом яких стали [фахові висновки](#) щодо:

- назв населених пунктів: Южноукраїнськ, Южне, Червоноград, Олександрія, Павлоград, Катеринопіль, Красноград, Росіянівка, а також назв окремих населених пунктів Болградського району Одеської області;
- найменування Національної музичної академії України на честь Петра Чайковського;
- об'єктів, присвячених Миколі Пирогову;
- об'єктів, присвячених декабристам;
- назв з ідеологемою «1-ше травня».

Упродовж 2023 року Інститут направив понад 520 листів центральним та місцевим органам влади і самоврядування, установам, організаціям, громадянам з приводу реалізації Законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії». У відповідь на звернення Інститут надав понад 300 консультацій органам місцевої влади щодо процедури перейменувань топонімів, проведення громадських обговорень, пропозицій нових назв, демонтажу пам'ятників.

У 2023 році Інститут провів сім семінарів для органів місцевої влади, які стосувалися російських історичних міфів про минуле України. Семінари відбулися на Вінниччині, Волині, Запоріжжі, Одещині, Полтавщині, Харківщині, Чернігівщині. Участь взяли щонайменше 580 представників органів місцевого самоврядування, державних службовців, освітян, музейників, бібліотекарів із зазначених регіонів.

Також для територіальних громад Інститут створив проєкт [«Патрони наших вулиць»](#), який розповідає, на честь кого перейменовано вулиці в населених пунктах України.

3. Збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну та вшанування захисників України

Національне військове меморіальне кладовище. У 2023 році Інститут долучався до консультацій та опрацювання нормативно-правових актів, необхідних для початку будівництва Національного військового меморіального кладовища.

Нагадаємо, у травні 2022 року парламент [ухвалив проєкт закону](#), який передбачив створення кладовища національного рівня для поховання і вшанування пам'яті військовослужбовців, які захищали українську державу (вперше концепцію появи в Україні такого кладовища Інститут запропонував у 2015 році на виконання [розпорядження](#) Уряду).

Результатом тривалих консультацій щодо можливого місця розташування Національного військового меморіального кладовища (НВМК) стало ухвалення Кабінетом Міністрів України 19 серпня 2023 року [постанови](#), яка погодила проєктування НВМК на території Гатненської сільської територіальної громади Фастівського району Київської області. 8 грудня 2023 року Верховна Рада [ухвалила](#) проєкт закону, необхідний для

вирішення земельних питань і початку будівництва та експлуатації НВМК. Документ передбачив, що місце розташування кладовища визначає Кабінет Міністрів України.

Також керівництво та співробітники Інституту брали участь в [експертному обговоренні](#) та доопрацюванні проєкту «Концепції утворення та функціонування Національного військового меморіального кладовища», розробленої Міністерством у справах ветеранів України. Надалі за потреби Інститут продовжить брати участь у консультаціях щодо концептуальної складової побудови і функціонування НВМК.

Меморіалізація російсько-української війни. Спільно з Музеєм Революції Гідності та Національним музеєм історії України у Другій світовій війні Інститут підготував проєкт методичних рекомендацій для місцевих громад щодо збереження і вшанування пам'яті учасників, жертв і подій російсько-української війни. 29 серпня, у День пам'яті загиблих захисників України, [відбулося обговорення](#) цих рекомендацій із фахівцями у сфері пам'яті, після якого вони були допрацьовані. У лютому 2024 року рекомендації [оприлюднено](#) на сайті Інституту.

Фіксація подій війни. Інститут забезпечив наповнення інтерактивної карти [Ukraine.War.Today](#) – упродовж 2023 року на ресурс додано понад 1400 дописів про факти війни, понад 4500 повідомлень про щоденну оперативну ситуацію в регіонах. Нагадаємо, що карта розпочала роботу 21 березня 2022 року. Вона слугує базою оперативної та ретроспективної аналітики про події після широкомасштабного вторгнення РФ, має українську, англійську, російську версії. Ресурс наповнюється завдяки співпраці Інституту з Українською жіночою вартою.

Також Інститут продовжив додавати матеріали на сайт [Віртуального музею російської агресії](#) – було розміщено 16 аналітичних текстів (кейсів) та

опрацьовано 10 довідок. Відбулися консультації з партнерами про розвиток проекту у 2024 році.

У 2023 році Інститут [ініціював](#) збір інформації про мужні вчинки та праведні діяння цивільного населення під час спротиву широкомасштабному російському вторгненню. У рамках цього проекту відбулася комунікація з громадами, журналістами, представниками руху опору «Жовта стрічка» для збору історій. У 2024 році планується продовжити та розвинути проект.

У межах міжнародного проекту «Зміцнення соціальної згуртованості та заснування суспільного договору у постраждалій від війни Чернігівській області», який реалізується у партнерстві з організацією [ПАКС-Нідерланди](#), Інститут координував запис усноїсторичних інтерв'ю зі свідками окупації Чернігівщини. Було записано 40 інтерв'ю, які передано на зберігання до архіву усної історії Українського інституту національної пам'яті. До частини з цих інтерв'ю надано доступ на [ютуб-каналі](#) Інституту. Також на їх основі створено [виставку](#) «Свідчення про війну. Чернігівська та Городнянська громади» і [брошуру](#), яка є у вільному доступі на сайті Інституту.

Поза згаданим вище проектом записано вісім усних свідчень про події російсько-української війни.

Також Державне агентство розвитку туризму передало до архіву усної історії УІНП понад 20 годин відеозаписів інтерв'ю зі свідками злочинів, скоєних під час російської окупації Київській області.

Співробітники Інституту консультували інші проекти та установи, які займаються збором свідчень про російсько-українську війну методом усноїсторичного інтерв'ю. Зокрема – проект збору свідчень українських

біженців в Ірландії та програму усноісторичного інтерв'ювання учасників і свідків російсько-української війни Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». А також долучилися до розробки актуалізованих рекомендацій та програм опитування очевидців російсько-української війни, які підготувала чеська громадська організація «Асоціація з міжнародних питань».

Три видавничі та вісім виставкових проєктів, які Інститут підготував самостійно чи у співпраці з партнерами, торкалися теми російсько-української війни. Детально про них йтиметься у наступних розділах звіту.

До річниці звільнення українських територій з-під російської окупації Інститут оприлюднив ролики: [«Ми повертаємо своє»](#) (до річниці деокупації Харківщини) і [«Херсон був, є і буде українським»](#) та [цикл текстових матеріалів](#).

Також на сторінках Інституту у соціальних мережах упродовж року виходили матеріали у межах рубрик: #FightForUkraine – у рубриці оприлюднено 35 героїчних історій війни; «Росія вбиває» – у рубриці оприлюднено 11 історій цивільних жертв росіян. У співпраці з платформою пам'яті «Меморіал» із січня по серпень на сторінці Інституту у твіттері щодня о 9 ранку виходили треди українською та англійською мовами з короткими історіями загиблих військових і цивільних внаслідок війни після 24 лютого 2022 року.

4. Запис і збереження усних свідчень

Запис та збереження усноісторичних спогадів є одним із ключових напрямків роботи Інституту, який системно наповнює Архів усної історії. Підхід Інституту полягає в тому, щоб забезпечувати вільний доступ до

зібраного або переданого Інституту на зберігання усноісторичного матеріалу. Проте від початку повномасштабного вторгнення з безпекових міркувань доступ до онлайн-платформи Архіву усної історії призупинено. Проте робота над архівом продовжується: і запис та додавання нових спогадів, і систематизація та заходи щодо збереження наявних матеріалів.

Коли йдеться про запис свідчень, першочергово увага приділяється свідченням про російсько-українську війну. Про усноісторичні проекти, які стосуються збереження пам'яті про війну, йшлося у попередньому розділі. Поза ними було записано чотири усних свідчення: одне про період відновлення Україною незалежності на початку 1990-х, три – це свідчення членів родини військового Української повстанської армії, які були вислані до Сибіру.

Для систематизації і збереження матеріалів Архіву усної історії:

- підготовлено 100 файлів записів усних свідчень, завантажено їх до адміністративної панелі онлайн-платформи Архіву усної історії;
- створено 75 облікових карток електронного каталогу усних свідчень, занесено до карток інформацію про оповідачів, інтерв'ю та відповідні файли;
- укладено п'ять описів фондів для обліку інтерв'ю.

Для розвитку і розширення архіву співробітники Інституту провели консультації:

- з Національним університетом «Києво-Могилянська академія» щодо створення в Архіві усної історії фонду академії із записами усних свідчень про події російсько-української війни;

- з Черкаським національним університетом щодо передання до архіву Інституту записаних університетом свідчень про події російсько-української війни;
- про утворення фонду режисера-документаліста Михайла Ткачука.

Також проведено [щорічне засідання](#) Усноісторичного клубу. Тема засідання 2023 року – практика воєнної усної історії.

5. Реабілітація репресованих радянською владою

Інститут продовжив забезпечувати діяльність Національної комісії з реабілітації.

Упродовж 2023 року відбулося п'ять засідань Національної комісії з реабілітації, на яких члени комісії розглянули 852 справи, що надійшли від регіональних комісій з реабілітації.

Відтак, 571 особу реабілітовано, 182 особи визнано потерпілими від репресій. Вісім осіб, справи яких розглядала Національна комісія з реабілітації, виявилися реабілітованими раніше.

Серед реабілітованих Національною комісією у 2023 році – режисер і сценарист Сергій Параджанов. Його реабілітація [відбулася](#) з подачі Українського інституту національної пам'яті.

Також було оголошено перерву у розгляді справ 67 осіб у зв'язку з необхідністю отримати додаткову інформацію. 24 особам Національна комісія відмовила у визнанні реабілітованими чи потерпілими від репресій.

За підсумками засідань Інститут підготував проекти рішень, висновків і супровідних листів у 530 справах та письмові роз'яснення у восьми справах осіб, які виявилися реабілітованими раніше. У 65 справах, які

потребували уточнення інформації, Інститут підготував і надіслав звернення від Національної комісії з реабілітації до обласних управлінь Національної поліції, Служби безпеки України, обласних архівів з метою отримати матеріали, необхідні для продовження розгляду справ.

Крім того, 452 справи, отримані від регіональних комісій з реабілітації, Інститут опрацював для наступного розгляду Національною комісією з реабілітації.

Інститут підготував відповіді на 31 звернення до Національної комісії з реабілітації та дев'ять звернень від Національної комісії з реабілітації до обласних військових адміністрацій щодо відзначення персонального складу регіональних комісій з реабілітації.

На постійній основі Інститут надавав роз'яснення з питань реабілітації регіональним комісіям, державним органам та органам місцевої влади, юридичним особам, а також усні консультації громадянам.

6. Книги та виставки

У 2023 році Інститут видав книгу [«Без ротації»](#), що розповідає 21 історію вихідців із Донеччини та Луганщини, які з 2014 року захищають Україну від російської збройної агресії. Презентація книги в Києві відбулася 19 грудня 2023 року.

З участю Інституту було підготовлено видання «Що Голодомор має навчити українців? Історичні паралелі між Голодомором і нинішньою російською агресією та геноцидом» і брошуру «Рашизм – це...». Обидва видання визнано переможцями конкурсу Міністерства культури та інформаційної політики України «Книга для зміцнення національної єдності». За результатами цього конкурсу обидва видання повинні бути надруковані Міністерством культури та інформаційної політики України.

Упродовж року Інститут створив, брав участь у створенні чи був партнером в експонуванні 10 виставкових проєктів.

Було створено три нові виставки:

- [«Стерті з лиця землі»](#) – банерна експозиція розповідає про населені пункти сходу та півдня України, повністю або майже повністю зруйновані внаслідок тактики випаленої землі, яку використовує російська армія у війні проти України. Уперше виставку [експонували](#) на Контрактовій площі в Києві.
- [«Наш Маріуполь»](#) – банерна експозиція розповідає історію Маріуполя від козацької доби до опору та руйнації міста внаслідок російського повномасштабного вторгнення у 2022 р. Уперше [експонувалася](#) в Києві, на Хрещатику.
- Уже згадана вище виставка «Свідчення про війну. Городнянська та Чернігівська громади» побудована на основі 25 спогадів жителів цих громад, записаних у межах партнерського проєкту з організацією ПАКС-Нідерланди. Банерна експозиція створена українською та англійською мовами. Виставку [презентували](#) у Городні та Чернігові з наступним перевезенням та експонуванням у Нідерландах.

Інститут був партнером та надав площини для експонування п'яти виставок, створених Центром досліджень воєнної історії Збройних сил України:

- [«Сучасне військо крізь призму минулого»](#) про зв'язок між сучасними Збройними силами України та героями української військової історії і мілітарними традиціями попередніх епох;
- [«Лютий: грані незламності»](#) про оборону Києва у перші місяці широкомасштабної війни;

- [«Союз білого орла та золотого тризуба»](#) – банерна експозиція проводить паралелі між подіями сторічної давнини, коли в 1920-му польський та український народи об'єднали зусилля для спільної збройної відсічі агресії більшовицької Росії, та сьогоденням;
- [«Волю вільних не зламати»](#) про міста-твердині, стійкість яких після російського повномасштабного вторгнення допомогла зупинити агресора та відстояти державність;
- [«Під заступництвом Святої Покрови»](#) виставковий проєкт до Дня захисників і захисниць України про військові традиції українських мілітарних формувань першої половини ХХ століття, які мають продовження у сучасних Збройних силах України.

Також Інститут надав площини на Хрещатику в Києві для експонування [виставки до Дня Європи](#), який вперше відзначався в Україні 9 травня одночасно з країнами Європейського Союзу; а виставкові конструкції на Контрактовій площі – для банерної експозиції «Биківня в документах і пам'яті».

Виставки Інституту, створені у попередні роки, експонувалися на 14 локаціях в різних регіонах України та за кордоном.

7. Відзначення пам'ятних дат і річниць важливих подій

У 2023 році Інститут долучився до відзначення понад 25 пам'ятних дат державного рівня і річниць важливих подій. Підготував 11 методичних рекомендацій / інформаційних матеріалів, які надіслав центральним та місцевим органам влади й медіа, а також оприлюднив на [сайті](#).

День Героїв Небесної Сотні 20 лютого

Інститут взяв участь у підготовці та проведенні державних заходів, ключовим організатором яких щорічно є Національний музей Революції

Гідності. Також на основі записаних свідчень учасників протестів Інститут підготував та оприлюднив цикл відео [«Голоси Революції гідності»](#).

Співробітники міжрегіональних відділів Інституту провели 11 інформаційно-просвітницьких заходів для учнів, студентів, військових тощо.

День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 8 травня

У 2023 році Верховна Рада [встановила 8 травня](#) єдиним днем, у який Україна на державному рівні відзначає перемогу над нацизмом і вшановує пам'ять жертв Другої світової війни. До пам'ятної дати Інститут продовжив цикл «Війна і міф» і презентував новий [ролик](#), який спростував намагання росіян привласнити перемогу над нацизмом. Ролик було надано інформаційному марафону «Єдині новини» для трансляції в ефірі.

Також Інститут як зазвичай забезпечив висвітлення пам'ятної дати та інформації про різні аспекти Другої світової війни через публікації, участь співробітників у публічних заходах і теле- та радіоефірах, проведення лекцій для різних аудиторій у регіонах, експонування в областях виставок УІНП, створених у попередні роки.

Також 4 травня співробітники Інституту взяли участь у церемонії перепоховання льотчика-штурмовика майора Івана Могильчака, підполковника Наума Нікітіна та 21 невідомого бійця Червоної армії, які загинули у березні 1944 року в боях за Вінницю, на оновленому Меморіалі борців із нацизмом у Вінниці.

День пам'яті жертв політичних репресій у третю неділю травня

Інститут спільно з Національним історико-меморіальним заповідником «Биківнянські могили» організували [вшанування пам'яті](#) жертв

політичних репресій у Биківнянському лісі під Києвом та відкрили виставку «Биківня в документах і пам'яті» на Контрактовій площі у столиці.

160-річчя Січневого повстання

Січневе повстання, що розпочалось у січні 1863 року, було масштабним збройним виступом народів колишньої Речі Посполитої проти російського самодержавства. На відзначення цієї історичної події у січні 2023 року було [проведено](#) меморіальний захід з участю представників українського уряду й Надзвичайних і Повноважних Послів Литви та Польщі в Україні. Захід відбувся на території Національного історико-архітектурного музею «Київська фортеця», де розташований меморіал страченим учасникам Січневого повстання.

У травні 2023 року з ініціативи Інституту та у співпраці з Польським Інститутом у Києві й Київським національним університетом імені Тараса Шевченка відбулася міжнародна наукова конференція «Українські виміри антиімперського повстання 1863–1864 років». У роботі конференції взяли участь науковці з Білорусі, Литви, Польщі, України, Швеції.

70-річчя Норильського та Воркутинського повстань у таборах ГУЛАГу

Інститут організував [міжнародну публічну зустріч](#) «Повстання в ГУЛАГу: люди проти тоталітаризму», в якій взяли участь представники органів влади та дослідники теми з України, Литви, Казахстану, Грузії, Японії.

День пам'яті жертв Бабиного Яру 29 вересня

Інститут продовжив традицію проведення спільного міжрелігійного заходу-молитви з участю Головного Рабина України Моше Реувена Асмана

та вищого духовенства Православної церкви України, Римсько-католицької церкви в Україні, Вірменської апостольської церкви, Української греко-католицької церкви. До меморіального заходу долучилися представники уряду та громадськість. Його співorganizаторами були Світовий Конгрес Українців та Національний історико-меморіальний заповідник «Бабин Яр».

День захисників і захисниць України 1 жовтня

У 2023 році День захисників і захисниць України вперше відзначався 1 жовтня. Підставою для [перенесення дати](#) свята на державному рівні став перехід Православної церкви України та Української греко-католицької церкви на Новоюліанський календар. Оскільки День захисників та захисниць України частково пов'язаний із традицією релігійного свята Покрови, парламент ухвалив рішення синхронізувати дату державного свята з оновленим церковним календарем.

На площинах Інституту на Контрактовій площі в Києві було відкрито виставку «Під заступництвом Святої Покрови». Співробітники Інституту провели 15 інформаційно-просвітницьких чи меморіальних заходів у Києві, Вінниці, Одесі, Харкові, Чернігові та на Полтавщині.

День гідності та свободи 21 листопада

У 2023 році Україна відзначила 10-ту річницю початку Революції гідності. Інститут підтримав заходи, організовані Національним музеєм Революції Гідності. Зокрема, був партнером наукового форуму «Майдан, війна, свобода в контексті суспільно-політичних трансформацій в Україні та світі», в якому взяли участь експерти з України та інших країн.

Також Інститут підготував та оприлюднив [чотири нові ролики](#) в межах циклу «Голоси Революції гідності». У Варшаві [відбувся показ](#)

документального фільму Інституту «Вогнехрещ». Співробітники міжрегіональних відділів Інституту долучилися до організації п'яти інформаційно-просвітницьких заходів.

90-ті роковини Голодомору-геноциду 1932–1933 років

Інститут виступив співорганізатором вшанування пам'яті жертв Голодомору на державному рівні. Участь у меморіальному заході на території Національного музею Голодомору-геноциду в Києві у четверту суботу листопада взяли керівництво держави, очільники українських церков та релігійних організацій, очільники іноземних держав та понад десять іноземних парламентських делегацій, представники дипломатичного корпусу. Також Інститут забезпечив організацію громадських меморіальних заходів: традиційної панахиди за жертвами геноциду, яку очолили глава УГКЦ Блаженніший Святослав (Шевчук) та архієпископ ПЦУ, намісник Свято-Михайлівського монастиря Агапій (Гуменюк), й акції «Запали свічку».

22 листопада Інститут у співпраці з партнерами провів круглий стіл «Голод як зброя. Від Леніна до Путіна», а 23–25 листопада – міжнародний науковий форум «Україна в епоху Голодомору: влада, опір, ідентичність», який зібрав дослідників із семи країн. Також Інститут ініціював [акцію](#) «Пам'ятай про жертв Голодомору. Підтримуй тих, хто бореться за Україну», на підтримку якої підготував та оприлюднив однойменний [соціальний ролик](#), і надавав сприяння волонтерським організаціям у зборі допомоги для ЗСУ.

У співпраці з лондонською станицею Пласту у двох локаціях Великого Лондона [експонувалася](#) виставка «Україна 1932–1933. Геноцид голодом». Цю ж виставку до 90-х роковин Голодомору демонстрували у кулуарах Верховної Ради для парламентарів іноземних держав та у Центрі

позашкільної освіти для дітей та молоді Житомира. Також Інститут був співорганізатором двох наукових заходів, присвячених краєзнавчим дослідженням і пам'яті про Голодомор, у Вінниці та Полтаві.

Крім зазначених вище пам'ятних дат, Інститут організував заходи чи інформаційно висвітлював:

- День соборності України 22 січня
- День пам'яті героїв Крут 29 січня
- рік від початку широкомасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого
- День українського добровольця 14 березня
- 150-річчя ідеолога самостійності України Миколи Міхновського
- День Європи 9 травня
- День пам'яті жертв геноциду кримських татар 18 травня
- 150-річчя гетьмана Української Держави Павла Скоропадського
- День пам'яті дітей, які загинули внаслідок збройної агресії проти України, 4 червня
- День Конституції України 28 червня
- 80-ті роковини Волинської трагедії
- День державності України 27 липня
- День Державного Прапора і День Незалежності 23 і 24 серпня
- 95-річчя співавтора тексту Акта проголошення незалежності України у 1991 році, дисидента, політв'язня Левка Лук'яненка
- День пам'яті загиблих захисників України 29 серпня
- річниці звільнення українських регіонів від російської окупації
- 85-річчя режисера-шістдесятника, громадського і політичного діяча Леся Танюка

До зазначених у цьому переліку пам'ятних дат відбулося 10 заходів у Києві та 54 у регіонах, які Інститут організував чи був співорганізатором.

8. Заходи з популяризації історії України та подолання російської історичної пропаганди

Упродовж року Інститут організував серію заходів, покликаних популяризувати історію України та привернути увагу до важливих тем, що стосуються національної пам'яті. Серед них:

- [тематична зустріч](#) до Дня Героїв, присвячена феномену українського героїзму в історичному та сучасному вимірах;
- [історичний лекторій](#) «Полковник Євген Коновалець – провідник борців за українську державу»;
- [публічна лекція](#) голови Національної комісії з реабілітації Романа Подкура: «Політичні репресії комуністичного режиму в радянській Україні: наслідки для сучасної України»;
- [тематична зустріч](#) «Наш Маріуполь»;
- [публічна лекція](#) сходознавця, тюрколога Олександра Галенка «Кримські татари в історії України: як формувати спільну пам'ять про минуле»;
- [публічна лекція](#) історикині-міжнародниці Мрідули Гош «Досвід деколонізації на прикладі індійського півострова»;
- онлайн-лекція для вчителів історії «Друга світова війна: як говорити та пам'ятати».

Охоплення аудиторії зазначеними вище заходами онлайн та офлайн станом на лютий 2024 року становить орієнтовно 2,5 тисячі.

У 2023 році Інститут започаткував серію тематичних зустрічей «Історія та сучасність українських військових звитяг» з участю істориків і

військовослужбовців Збройних сил України. Упродовж року відбулося чотири такі зустрічі:

- «Добровольчі формування Карпатської Січі в боротьбі за незалежність України: минуле і сучасність»;
- «Чорні запорожці: від УНР до 72-ї ОМБР – бойові традиції вільної України»;
- «Воля України або смерть»: від повстанців Холодного Яру до звитяги 93-ї ОМБр»;
- «Генерал Марко Безручко: від оборони Замостя до оборони Авдіївки 110-ю бригадою».

Охоплення аудиторії зустрічами з цієї серії становить орієнтовно 9000.

Інститут долучився до проєкту «Єдина Україна» Міністерства молоді та спорту України, в межах якого співробітники Інституту прочитали 11 онлайн-лекцій для внутрішньо переміщених осіб.

У співпраці з освітніми та культурними установами Інститут організував 48 популяризаційних заходів у регіонах. Також співробітники Інституту провели 38 інформаційно-просвітницьких зустрічей із військовослужбовцями і підготували понад 100 мультимедійних презентацій для відділів морально-психологічного забезпечення.

Поза заходами, організованими чи співорганізованими Інститутом, співробітники УІНП взяли участь у 53 публічних подіях із виступами, покликаними популяризувати історію України, або на теми, що стосувалися різних аспектів національної пам'яті.

З метою презентації власних проєктів для використання їх різними аудиторіями Інститут провів:

- дві онлайн-зустрічі, в яких взяли участь понад 30 українських громадських організацій в Іспанії та Німеччині;
- три презентації за кордоном у Німеччині та Польщі;
- десять презентацій у межах заходів в Україні.

У відповідь на запити чи під час заходів Інститут поширював свої друковані видання – усього розповсюджено 2600 одиниць друкованих матеріалів.

9. Відеопроєкти

У співпраці з Медіацентром Україна Інститут створив, [презентував](#) та оприлюднив для загального доступу дві серії коротких роликів, покликаних розкрити контекст війни Росії проти України, зокрема, для іноземної аудиторії. [Перша серія](#) розвінчує історичні міфи про Україну та містить 12 роликів. [Друга серія](#) – про рашизм складається з десяти роликів, які розкривають суть рашизму та його складові.

Також Інститут продовжив відеопроєкт [«Український південь»](#). Було створено і презентовано відео [«Боротьба та наука. Спадок родини Заболотних»](#) про уродженця Одещини, отамана Чорноморського повстанського війська Семена Заболотного та роль Одещини у подіях Української революції 1917–1921 років.

Інститут консультував проєкт UNITED 24 щодо створення роликів на історичні теми для іноземної аудиторії.

10. Наукове та методичне забезпечення політики національної пам'яті

Упродовж року Інститут провів шість семінарів для освітян, бібліотекарів, музейників. Теми семінарів: висвітлення боротьби українського народу за

незалежність і суверенітет, переосмислення історії України та пропрацювання минулого у складі Російської імперії й СРСР, музеєфікація сучасної війни і вшанування захисників України та учасників спротиву російській агресії. Охоплені регіони: Буковина, Хмельниччина, Вінниччина, Одещина, Львівщина, Івано-Франківщина. Участь у семінарах узяло понад 700 осіб.

У співпраці з центрами професійного розвитку педагогічних працівників у різних областях Інститут провів 17 тренінгових занять «Генератор ідей. Як розмовляти з дітьми про сучасну війну?» для заступників директорів з виховної роботи, вчителів історії та захисту України, педагогів-організаторів і класних керівників. У тренінгах у форматі офлайн взяли участь понад 500 освітян.

Інститут виступив співорганізатором чи партнером восьми наукових конференцій.

Упродовж року Інститут підготував і надав центральним та місцевим органам влади інформаційні та методичні матеріали до 11 пам'ятних дат. Усі матеріали оприлюднено на [сайті](#).

На замовлення Інституту ТОВ «Оперативна соціологія» спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва провели загальнонаціональне соціологічне опитування, покликане дослідити, яким є ставлення українців до історії та державної політики національної пам'яті. З результатами опитування можна [ознайомитися на сайті](#).

11. Участь у роботі комісій, робочих груп, організаційних комітетах тощо

Співробітники Інституту брали участь у роботі Експертної ради з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму при Міністерстві

культури та інформаційної політики України. Та в роботі експертних і робочих груп, комісій щодо перейменування топонімів при органах місцевого самоврядування у Києві, Чернігові, Полтаві, Теплодарі – всього у роботі восьми комісій та груп.

Також співробітники Інституту були залучені в роботу комісій, організаційних комітетів, робочих груп, створених Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади:

- комісії Міністерства юстиції України з питань дотримання законів «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії»;
- робочої групи Міністерства інфраструктури України щодо назв населених пунктів Криму, які містять символіку російської імперської політики;
- Ради з питань когнітивної деокупації Криму при Представництві Президента в Автономній Республіці Крим;
- Національної комісії з питань кримськотатарської мови;
- робочої групи з метою напрацювання пропозицій до Стратегії відновлення державної влади та реінтеграції населення;
- групи з розроблення Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» на період до 2034 року при Державній службі України з питань етнополітики та свободи совісті;
- робочої групи з питань створення Національного військового меморіального кладовища при Міністерстві ветеранів України;

- робочої групи зі створення проєкту меморіалу пам'яті жертв російської агресії у селі Ягідне Іванківської територіальної громади Чернігівської області;
- робочої групи з підготовки проєктів Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності та Державної цільової програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності при Міністерстві молоді та спорту України;
- робочої групи щодо імплементації закону «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»;
- робочої групи з формування календарного плану заходів щодо реалізації державної політики з питань національно-патріотичного виховання та комісії Конкурсу проєктів національно-патріотичного виховання, розроблених інститутами громадянського суспільства, при Міністерстві молоді та спорту;
- комісії при Міністерстві освіти й науки України з присвоєння звання «Зразковий музей» музеям при закладах освіти;
- робочої групи щодо напрацювання єдиного законопроєкту з унормування вихідних святкових днів при Комітеті з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Верховної Ради України.

Упродовж року співробітники Інституту брали участь у роботі регіональних комісій з реабілітації у Вінницькій, Волинській, Полтавській, Чернігівській областях. А також були залучені в роботу 17 координаційних рад, організаційних комітетів, робочих груп, створених місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування з питань

національно-патріотичного виховання, збереження та відновлення національної пам'яті, подолання наслідків русифікації й тоталітаризму.

12. Міжнародна співпраця

Міжнародна діяльність Інституту була спрямована на посилення співпраці із закордонними партнерами. Зокрема – з Платформою європейської пам'яті та сумління. Інститут організував нараду з представниками-членами Платформи від України щодо координації спільних дій задля посилення присутності українських установ у роботі Платформи. Завдяки спільним зусиллям організацій-членів Платформи з України переможцем цьогорічної Премії Платформи за внесок у боротьбу проти тоталітаризму став український журналіст Дмитро Хилюк, якого військовослужбовці РФ викрали з території окупованої Київщини у 2022 році. Інститут взяв участь у [щорічному засіданні Платформи](#), яке відбулося 5–7 грудня 2023 року.

Голова Інституту Антон Дробович є представником Кабінету Міністрів України в Опікунській раді [фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє»](#) (EVZ) Федеративної Республіки Німеччина та у 2023 році взяв участь у двох засіданнях Опікунської ради.

Представники Інституту брали участь у наукових, меморіальних та інших заходах за кордоном. Зокрема, Голова Інституту взяв участь у третій Додатковій [зустрічі ОБСЄ](#) з питань людського виміру з доповіддю про відповідальність росіян за війну в Україні.

Інститут долучився до міжнародного конгресу істориків «Переосмислюючи Україну та Європу: нові виклики для істориків», що проходив 15–17 вересня 2023 року у Вільнюському університеті.

30 листопада 2023 року у Варшаві відбувся показ документального фільму Інституту «Вогнехрещца».

Інститут уклав Меморандум про взаєморозуміння у сфері збереження та відновлення національної пам'яті зі Stichting Vredesbeweging PAX, в межах якого реалізовано усноісторичний проєкт зі збору свідчень людей, що пережили окупацію Городнянської та облогу Чернігівської громад. Детальніше про цей проєкт йшлося у попередніх розділах звіту.

Інститут налагодив співпрацю з Міжнародним фондом «OBMIN» (Польща), який опікується розвитком і промоцією закладів культури. У межах цієї співпраці представники фонду брали участь у заходах Інституту в Україні, а співробітники Інституту – у майстер-класах і семінарах у Варшаві.

З метою налагодження співпраці з українцями за кордоном Інститут провів дві онлайн-зустрічі, в яких взяли участь понад 30 українських громадських організацій в Іспанії та Німеччині.

13. Зовнішня комунікація Інституту

Зовнішня комунікація Інституту спрямована на інформування про діяльність установи та новини зі сфери національної пам'яті, підтримку ключових напрямків діяльності і проєктів Інституту, висвітлення важливих тем, які стосуються національної пам'яті, історії України, сучасного спротиву російському повномасштабному вторгненню.

Ключовими каналами комунікації Інституту є офіційний сайт (uinp.gov.ua) та офіційні сторінки Інституту у соціальних мережах: [фейсбуці](#), [інстаграмі](#), [телеграмі](#), [твіттері](#), а також для надання вільного доступу до відеопроєктів – канал на [ютубі](#).

За 2023 рік на офіційному сайті та сторінках Інституту у соцмережах розміщено понад 2000 публікацій.

Спостерігається зростання аудиторії офіційних сторінок Інституту у соціальних мережах:

- на фейсбуці аудиторія зросла на близько 2700 підписників, тобто 2,5% (від кількості підписників станом на початок 2023 року) і становить на 31 грудня 109,2 тисячі;
- у твіттері аудиторія зросла на близько 1700 підписників, тобто 16,8% і становить на 31 грудня 11,8 тисячі;
- в інстаграмі аудиторія зросла на близько 1000 підписників, тобто 10 % і становить на 31 грудня 8,5 тисячі;
- у телеграмі аудиторія зросла на близько 500 підписників, тобто 33 % і становить на 31 грудня 2073 підписники.

Крім згадуваних у попередніх розділах звіту рубрик #FightForUkraine, «Росія вбиває», Інститут на постійній основі вів рубрику «Історичний календар», дайджест новин із регіонів «Локальна пам'ять», підготував різнопланові дописи для висвітлення понад 50 пам'ятних дат.

Також восени 2023 року Інститут запустив подкаст «(На)пам'ять»: вийшло п'ять випусків подкасту.

Інститут системно взаємодіє з журналістами й в Україні, і за кордоном. За рік керівництво та співробітники Інституту надали понад 650 коментарів, інтерв'ю для медіа. Також було зроблено близько 40 масових розсилок інформації на ЗМІ.

14. Установи у сфері управління Інституту

У сфері управління Інституту перебувають дві установи: Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності та Галузевий державний архів Українського інституту національної пам'яті.

Діяльність [Музею Революції Гідності](#) у 2023 році

Ключовими напрямками роботи музею були:

- відзначення 10-ї річниці Революції гідності,
- заходи зі збереження фондової колекції в умовах війни – у безпечне місце було перевезено та забезпечено зберігання 1082 одиниць музейних предметів і предметів музейного значення,
- участь у роботі заснованого музеєм Штабу порятунку спадщини,
- меморіалізація та музеєфікація сучасної війни,
- реалізація виставкових та просвітницьких проєктів,
- наукова та науково-фондова робота,
- участь у роботі Національної ради з відновлення України та Експертній раді з подолання наслідків тоталітаризму та русифікації при МКІП, представництво в експертній групі зі збереження культурної спадщини Єврокомісії.

Значну увагу було приділено розв'язанню проблемних питань, що стосуються спорудження меморіалу та будівлі музею. Нараз будівництво Меморіалу Героїв Небесної Сотні неможливе через арешт земельних ділянок на алеї Героїв Небесної Сотні. Було проведено детальну бухгалтерську інвентаризацію матеріальних цінностей на складах генпідрядника «Україна-реставрація». Велися перемовини з Міністерством культури та інформаційної політики щодо розв'язання проблемних питань. Триває судовий розгляд за позовом генпідрядника до музею. Щодо

спорудження музею, розробку проєктної документації призупинено через відсутність фінансування.

У межах комеморативної роботи:

Продовжено проєкт «День народження Героя» – комеморативна практика, в межах якої у день народження кожного з героїв Небесної сотні лунає [Дзвін гідності](#) на алеї Героїв Небесної Сотні в Києві, а перед дзвоном розташовують портрет героя та живу квітку.

Організовано щорічний забіг «Шаную воїнів. Біжу за Героїв України» до Дня пам'яті загиблих захисників України, у якому взяло участь майже 7000 осіб.

Серед інших щорічних комеморативних практик – різдвяна акція «Ялинка для Героїв» та січнева хода пам'яті на вшанування перших загиблих протестувальників під час Революції гідності. Також організовано дві акції «Спільна Молитва за Україну та її захисників і захисниць».

Музей вів мартиролог учасників Революції гідності, які загинули під час російсько-української війни. З ініціативи музею Президент України відзначив державними нагородами загиблих військовослужбовців, які були учасниками Революції гідності (указ [№ 755/2023](#)).

Розпочато прийом заявок на участь у IV Всеукраїнському конкурсі наукових студентських робіт на тему Революції гідності на здобуття Відзнаки імені героя Небесної сотні Сергія Кемського.

Результати науково-дослідної роботи:

Записано 87 інтерв'ю в межах усноісторичних проєктів: «Ініціативи Майдану: люди, події свідчення», «Топоси гідності», «Російсько-українська війна: голоси очевидців» та інших.

8–9 лютого 2023 року проведено Міжнародний форум «Війна в Україні: битва за культуру», а 20–21 лютого – V науковий форум «Революція гідності: на шляху до історії» за фокус-темою «Майдан, війна, свобода в контексті суспільно-політичних трансформацій в Україні та світі».

Музей організував три круглих столи, чотири публічні дискусії, провів понад 56 лекцій та науково-просвітницьких заходів. Підготував 19 наукових публікацій.

Серед п'яти видавничих проєктів – методичні матеріали до Дня Героїв Небесної Сотні та Дня гідності і свободи, «Сучасні медіа й революції нового типу в Україні та світі» – третя книга з серії «Революція гідності: на шляху до історії. Збірник наукових праць», посібник з пожежогасіння для музеїв, архівів та бібліотек, «Перша допомога культурній спадщині у час кризи (методичний інструментарій)».

Результати виставкової діяльності: 24 виставки на 34 локаціях, які відвідали близько 90 000 осіб. У межах проєкту «Територія гідності у доповненій реальності» у Києві встановлено 10 вуличних стендів та створено 10 об'єктів доповненої реальності.

За рік музей разом із партнерами організував 104 культурно-освітні заходи, зокрема до Дня Героїв Небесної Сотні, Дня пам'яті загиблих захисників України, Дня гідності та свободи, та понад 460 екскурсій.

У межах експедиційної, науково-фондової та збиральницької роботи: відбулося дев'ять експедицій з метою збору артефактів та свідчень очевидців й учасників російсько-української війни, фіксації збитків, завданих культурній спадщині, фотофіксації наслідків воєнних дій. Збірка музею поповнилася на 1561 музейний предмет основного фонду та 414

предметів науково-допоміжного фонду. В експедиціях зібрано понад 285 предметів.

У 2023 році публічно експонувалося 1079 предметів з фондової збірки музею.

Оцифровано 289 предметів фондової колекції.

У межах пам'яткоохоронної діяльності:

Зібрано необхідні матеріали для відтворення 10 історичних об'єктів Євромайдану, скомпоновано фотогалерею, опрацьовано близько 15000 світлин для проєкту «Terra Dignitas AR: музеєфікація пам'яток Майдану».

Скориговано історичну довідку на об'єкт «Місце протестів та загибелі громадян під час Революції гідності на Хрещатику і майдані Незалежності», в результаті чого він набув статусу щойно виявленого об'єкта культурної спадщини (наказ Департаменту охорони культурної спадщини від 10.08.2023 № 44).

Здійснено демонтаж каски, вмурованої в пам'ятник із бруківки загиблим 20 лютого 2014 року протестувальникам, через її аварійний стан.

Підготовлено усю супровідну документацію. Артефакт передано у фонд музею на зберігання. На місці демонтованої каски встановлено іншу каску для відновлення цілісності сприйняття об'єкта.

Соціально-інформаційні кампанії та розвиток комунікацій: музей провів дві кампанії у соціальних мережах до Дня Героїв Небесної Сотні і Дня гідності та свободи, вуличну соціальну кампанію «Заряджені гідністю та жагою свободи!» до Дня гідності та свободи, в межах якої коштом музею було задіяно 50 площин. В українських та закордонних ЗМІ вийшло

близько 1000 матеріалів про роботу музею та Штабу порятунку спадщини. Кількість підписників сторінок музею у соціальних мережах зросла на 7%.

Станом на початок 2024 року фактична чисельність працівників музею становить 54 особи (з них 7 працівників – зовнішні сумісники, 5 – працюють на 0,5 посадового окладу). Увільнені від роботи у зв'язку з призовом на військову службу 7 працівників, 1 – звільнений від роботи у зв'язку з виконанням обов'язків добровольця територіальної оборони.

Діяльність [Галузевого державного архіву Українського інституту національної пам'яті](#) (ГДА УІНП) у 2023 році

Робота з формування фондів архіву: продовжувалася робота з аналізу документів репресивних органів Радянського Союзу та довідкового апарату до них, які наразі зберігаються в обласних управліннях Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ, обласних прокуратурах, для передачі цих документів до ГДА УІНП. Проведено робочі зустрічі з працівниками 16 профільних установ у восьми областях.

Також архів працював над створенням колекцій електронних документів про репресованих українців. Робота продовжується у 2024 році.

Архів надавав рекомендації громадянам щодо пошуку інформації про репресованих радянською владою. Було розроблено [спеціальний сервіс](#), за допомогою якого можна надіслати запит відразу в декілька українських архівів щодо пошуку інформації про репресованих.

У межах розвитку міжнародної співпраці: підписано Меморандум про співробітництво між ГДА УІНП та Латвійським університетом, Центром громадської пам'яті (Латвія), Міжнародним об'єднанням комунікаційників «ПАР АРМІ». Отримано згоду від президента Національної ради з вивчення архівів Секурітате (Румунія) про підписання Угоди про

співпрацю між Національною радою з вивчення архівів Секурітате та ГДА УІНП.

Директор ГДА УІНП взяв участь у міжнародних заходах:

- щорічній конференції Європейської мережі офіційних органів, які відповідають за файли секретної поліції;
- щорічному засіданні Ради членів Платформи європейської пам'яті та сумління;
- міжнародній конференції «Пам'ять як ключ до розуміння сьогодення. Успішна та комплексна історична політика в контексті врегулювання тоталітарних злочинів»;
- міжнародній конференції «Мова і влада», організованій Музеєм окупації Латвії.

Також директор архіву провів п'ять двосторонніх зустрічей насамперед із представниками архівних установ-партнерів з інших держав.

Фотодокументальна [виставка «Комунізм = Рашизм»](#), створена архівом у 2022 році, впродовж 2023 року експонувалася на 31 локації в Україні, а також за кордоном: на семи локаціях у Литві та в США. Виставку відвідало майже 40 000 людей.

Також архів брав участь у створенні міжнародних виставкових проєктів:

- [«Українські повстанці і литовські партизани. 1944–1954 роки»](#) у співпраці зі Спеціальним архівом Литви. Виставка складається з 10 вуличних стендів, які експонуються у вікнах фасаду колишньої тюрми радянського Комітету держбезпеки у Вільнюсі.
- «Крила свободи» – спільний проєкт з Литовським музеєм окупації та боротьби за свободу Центру досліджень геноциду та опору жителів

Литви. Вулична стендова виставка розповідає про суспільні та політичні взаємини українського і литовського народів в історичній ретроспективі і сучасності. З українського боку, крім архіву, у створенні виставки взяли участь Львівський історичний музей та Національний музей історії України у Другій світовій війні.

- «З 23 серпня 1939 р. по 22 червня 1941 р. Терор і масові репресії в Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Україні та Молдові» – ще один проєкт у співпраці з Литовським музеєм окупації та боротьби за свободу. Мета виставки – показати спільні риси захоплення та окупації Радянським Союзом територій Естонії, Латвії, Литви, Польщі, України та Молдови після підписання пакту Молотова — Ріббентропа. Виставка експонується у Вільнюсі на відкритому просторі біля Музею окупації та боротьби за свободу.
- архів надав документи про переслідування українських музикантів радянською владою в Україні для міжнародного виставкового проєкту установ-учасниць Європейської мережі офіційних органів, які відповідають за файли секретної поліції, що розповідає про стеження за музикантами рок/панк/нової хвилі у країнах Східної Європи, де було встановлено комуністичні режими.
- відібрано матеріали для міжнародного виставкового проєкту «Що я втратив через... (репресії тоталітарного режиму)», який реалізується в межах діяльності групи «Освіта та музеї» Платформи європейської пам'яті та сумління.

Керівництво і співробітники архіву взяли участь у 12 конференціях, дискусіях, публічних заходах. Крім цього, ГДА УІНП у партнерстві з Музеєм видатних діячів української культури організував круглий стіл «Комунізм = Рашизм».

Публікації про ГДА УІНП, інтерв'ю, статті, коментарі керівництва архіву виходили у п'яти іноземних та 10 українських медіа. Окрема тема, якій архів приділяв увагу у зовнішній комунікації, – засудження комунізму нарівні з нацизмом.

Було розроблено проєкт наказу Міністерства культури та інформаційної політики України «Про затвердження Положення про експертно-перевірну комісію галузевого державного архіву Українського інституту національної пам'яті», який затверджено 27 січня 2023 р. за № 27 та зареєстровано у Міністерстві юстиції України 13 лютого 2023 р. за № 271/39327. Було сформовано склад Експертно-перевірної комісії ГДА УІНП та проведено два засідання комісії.

Також архів розробив проєкт наказу Міністерства юстиції України «Про внесення змін до Порядку приймання-передавання документів Національного архівного фонду та інших архівних документів від однієї архівної установи до іншої», який було схвалено на засіданні Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву.

Співробітники ГДА УІНП брали участь у засіданнях колегії Українського інституту національної пам'яті, Центральної експертно-перевірної комісії Укрдержархіву, Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву, експертно-перевірних комісій Державного архіву Києва, Національної академії наук України та Вченої ради Національного музею Голодомору-геноциду.

Гранична чисельність працівників ГДА УІНП – 30, із них керівних кадрів – 10, спеціалістів у сфері архівної справи – 11, працівників наскрізних професій – 9.

II. Аналіз діяльності Українського інституту національної пам'яті

У 2023 році Інститут реалізував державну політику у сфері відновлення та збереження національної пам'яті відповідно до затвердженого [Плану роботи на 2023 рік](#). У звітному році реалізовано 93% пунктів Плану роботи. Не виконано з різних причин 7% завдань, визначених Планом роботи на 2023 рік.

В основній діяльності Інститут продовжив працювати в напрямках, розпочатих у попередні роки. Незмінними залишаються ключові пріоритети Інституту, насамперед це:

- збереження пам'яті про сучасну російсько-українську війну та вшанування захисників України;
- переосмислення російської імперської спадщини та усунення з публічного простору символіки, яка пропагує Російську імперію, Радянський Союз, Росію;
- реабілітація репресованих радянською владою;
- проведення заходів із відзначення пам'ятних днів і річниць важливих подій та інформаційний супровід знакових пам'ятних дат;
- подолання російської історичної пропаганди та популяризація історії України;
- наукове і методичне забезпечення державної політики у сфері національної пам'яті;
- посилення співпраці з закордонними партнерами.

У нормотворчій діяльності Інституту ключовим досягненням стала розробка проекту Закону України «Про засади державної політики у сфері національної пам'яті Українського народу». У 2023 році розроблений законопроект було направлено зацікавленим органам та особам з метою

отримання висновків та/або зауважень. У січні 2024 року законопроект винесено на громадське обговорення.

Одним із пріоритетних напрямків у 2023 році було переосмислення російської імперської спадщини та усунення з публічного простору символіки, яка пропагує Російську імперію, Радянський Союз, Росію. На виконання ухваленого у 2023 р. закону «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» Інститут забезпечив створення та сформував склад Експертної комісії з питань приналежності об'єктів до символіки російської імперської політики. Комісія розпочала роботу у 2023 році та провела два засідання.

Інститут продовжив працювати над підходами до меморіалізації російсько-української війни. Спільно з Музеєм Революції Гідності та Національним музеєм історії України у Другій світовій війні підготував методичні рекомендації для місцевих громад щодо збереження і вшанування пам'яті учасників, жертв і подій російсько-української війни. Також Інститут взяв участь у консультаціях та опрацюванні нормативно-правових актів, необхідних для початку будівництва Національного військового меморіального кладовища.

Інструментами для фіксації подій війни, роботу яких забезпечує Інститут у партнерстві з іншими установами та організаціями, залишаються інтерактивна карта Ukraine.War.Today та Віртуальний музей російської агресії.

Зібрання, збереження та надання доступу до усних свідчень про знакові події новітньої історії залишаються одним із пріоритетних напрямків роботи Інституту. У 2023 році у фокусі був саме запис свідчень про російсько-українську війну. Важливим у цьому напрямку став

усноісторичний проєкт зі збору свідчень людей, що пережили окупацію Городнянської та облогу Чернігівської громад, реалізований у співпраці з організацією Stichting Vredesbeweging PAX-Нідерланди.

Запит з боку українського суспільства щодо реабілітації жертв комуністичного тоталітарного режиму залишається високим. Інститут продовжує забезпечувати роботу Національної комісії з реабілітації. У 2023 році в умовах широкомасштабної війни вдалося провести п'ять засідань комісії (на два більше, ніж у 2022 році), яка розглянула 852 справи (на 33% більше, ніж минулого року).

У 2023 році Інститут долучився до відзначення понад 25 пам'ятних дат державного рівня і річниць важливих подій. Організував чи був співорганізатором близько 60 проєктів і заходів до пам'ятних дат у Києві та областях. Особливу увагу було приділено 90-м роковинам Голодомору 1932–1933 років. Серед нещорічних пам'ятних дат, які відзначалися у 2023-му, – 160-річчя Січневого повстання народів Російської імперії та 70-річчя Норильського і Воркутинського повстань у таборах ГУЛАГу.

Організація публічних заходів, спрямованих на популяризацію історії України та подолання російської історичної пропаганди, залишається щорічним напрямком роботи Інституту. Попри істотно обмежене фінансування та людські ресурси, Інститут самостійно чи у партнерстві провів близько 70 публічних зустрічей, дискусій, лекцій у Києві та регіонах в офлайн та онлайн форматах. Новим публічним проєктом у 2023 році стала серія тематичних зустрічей «Історія та сучасність українських військових звитяг». Також новим напрямком стали онлайн-зустрічі з представниками громадських організацій, створених українцями за кордоном, з метою презентації для них проєктів Інституту, які можуть бути корисними у їхній просвітницькій діяльності.

Кількість публічних заходів зросла вдвічі у порівнянні з 2022-м роком, попри брак фінансування.

Інститут брав участь у створенні чи був партнером в експонуванні 10 виставкових проєктів. Виставки Інституту, створені у попередні роки, експонувалися на 14 локаціях в різних регіонах України та за кордоном.

Кількість популяризаційних і просвітницьких відео, створених і презентованих Інститутом у 2023 році, залишається на такому ж рівні, як і в 2022-му, – понад два десятки роликів. Але це стало можливим виключно завдяки співпраці з партнерами, які взяли на себе фінансові видатки зі створення частини відеопроектів. Без партнерської підтримки підтримувати популяризаційну роботу на такому рівні за наявного фінансування було б неможливо.

Інститут продовжив надавати наукову та методичну підтримку у сфері національної пам'яті органам центральної та місцевої влад, представникам освітньої, музейної, бібліотечної сфер. Співробітники Інституту брали участь у засіданнях 43 робочих груп, комісій, експертних рад тощо на місцевому та загальнодержавному рівнях.

Щоб дослідити, яким є ставлення українців до історії та державної політики національної пам'яті та як вони оцінюють діяльність Інституту, було проведене загальнонаціональне соціологічне дослідження. Результати показали зростання інтересу до історії після повномасштабного вторгнення, значну підтримку засудження СРСР як тоталітарного режиму, заборони символів російської імперської політики в Україні, повернення історичних назв. Також результати дали змогу проаналізувати проблемні місця у роботі Інституту.

У міру наявних ресурсів Інститут докладав зусиль для посилення міжнародного співробітництва. Пріоритетною тут була співпраця з Платформою європейської пам'яті та сумління й організацією ПАКС-Нідерланди.

Зовнішня комунікація Інституту реалізується як окремий напрям діяльності, цілями якого є інформування про роботу установи та новини зі сфери національної пам'яті, підтримка ключових напрямків діяльності і проєктів Інституту, висвітлення важливих тем, які стосуються національної пам'яті, історії України, сучасного спротиву російському повномасштабному вторгненню.

Спостерігається зростання аудиторії сторінок Інституту у соціальних мережах: на фейсбуці аудиторія зросла на 2,5%; у твіттері на 16,8%; в інстаграмі на 10 %; у телеграмі аудиторія зросла на 33 %. Кількісні показники моніторингу взаємодії користувачів з офіційними сторінками у соціальних мережах та офіційним сайтом Інституту дають змогу говорити про те, що перелік тем, які викликали найбільшу реакцію в аудиторії Інституту, залишається незмінним та збігається з основними напрямками діяльності Інституту.

Варто відзначити проблемні питання, які стали викликом у діяльності Інституту у 2023 році. Серед них недостатній обсяг передбачених у державному бюджеті видатків на проведення заходів з реалізації державної політики у сфері відновлення і збереження національної пам'яті. На жаль, це значно звузило можливості для створення продуктів та матеріалів.

Також значним викликом залишається брак кадрового ресурсу, оскільки частина співробітників Інституту від початку повномасштабного вторгнення перебуває у лавах Збройних сил України, у тому числі Голова Інституту.

III. Використання коштів державного бюджету

Український інститут національної пам'яті отримує фінансування з державного бюджету за двома бюджетними програмами:

1) за КПКВК 3809010 «Керівництво та управління» в сумі 24 725,5 тис. грн, касові видатки становили 23 366,5 тис. грн;

2) за КПКВК 3809020 «Заходи з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті, забезпечення діяльності Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні – Музею Революції Гідності та Галузевого державного архіву УІНП» затверджено асигнування в сумі 29 090,8 тис. грн, касові видатки становили 28 756,1 тис. грн, з них:

- на заходи з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті, проведені Інститутом, затверджено асигнування у розмірі з 1 000,0 тис. грн; асигнування були відкриті на суму 1 000,0 тис. грн, відповідно до цього проведено 14 заходів. З них у звітному році профінансовано 8 заходів на суму 559,8 тис. грн. Погашено кредиторську заборгованість попереднього року – 440,0 тис. грн;
- на забезпечення діяльності архіву використано 3 447,2 тис. грн із 3 712,7 тис. грн затверджених;
- на забезпечення діяльності музею використано 24 309,1 тис. грн із 24 378,1 тис. грн затверджених.

IV. Організаційна інформація

Гранична чисельність працівників Інституту затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2014 р. «Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів» у кількості 97 одиниць, з них 92 штатних одиниці є посадами державної служби. До категорії «А» належать 4 посади (Голови Інституту, першого заступника Голови, заступника Голови та заступника з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації (CDTO), до категорії «Б» – 27 посад керівників структурних підрозділів та їхніх заступників, до категорії «В» – 61 посада головних спеціалістів. Апарат Інституту складається з 8 самостійних структурних підрозділів: 5 управлінь (наукового забезпечення, інституційного забезпечення, популяризаційно-просвітницької роботи, забезпечення реалізації політики національної пам'яті в регіонах, комунікації та інформаційно-аналітичного забезпечення), 3 відділів (фінансово-бухгалтерського та технічного забезпечення, управління персоналом та документообігу, правового забезпечення) та двох окремо введених одиниць: головного спеціаліста з питань запобігання корупції та головного спеціаліста з питань внутрішнього аудиту.

Класифікація посад державної служби. На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2023 року № 1109 «Про підготовку до запровадження умов оплати праці державних службовців на основі класифікації посад у 2024 році», наказу Інституту від 26 жовтня 2023 року № 76-адм «Про проведення класифікації посад державної служби в Українському інституті національної пам'яті» в Інституті проведена класифікація посад державної служби та погоджена Національним агентством України з питань державної служби.

Робота з відкритими даними. Відповідно до положень статті 10-1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» та постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», наказу Інституту від 16.02.2023 р. № 9-адм «Про організацію роботи щодо оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних», підготовлено та оприлюднено 6 наборів даних.

Відповідно до наказу Інституту від 27.09.2023 року № 62-адм «Про проведення інформаційного аудиту» **проведено інформаційний аудит** (віддалений та очний). За результатами інформаційного аудиту підготовлено та оприлюднено звіт.

Заходи щодо підбору кандидатів, організації конкурсного відбору та розставлення персоналу при заміщенні вакантних посад. На виконання п.VII.1 здійснено добір кандидатів на період воєнного стану в кількості 10 державних службовців, з них категорії «Б» – 2 особи, категорії «В» – 8 осіб. З них чоловіків – 4, жінок – 6.

Забезпечення організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів здійснювалося відповідно до Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року №1487 та приведення у відповідність облікових даних працівників вимогам чинного законодавства. Зокрема, забезпечено подання відповідних звітів станом на кінець 2023 року, підготовлено листи щодо звірки військово-облікових даних державних службовців та працівників Інституту та направлено до відповідних територіальних центрів комплектування та соціальної

підтримки. Заброньовано на період проведення мобілізації 13 військовозобов'язаних Інституту.

Розробка проєктів розпорядчих актів, що стосуються питань управління персоналом, трудових відносин та державної служби.

Упродовж 2023 року видано 249 наказів, з них: накази з адміністративно-господарських питань – 78, з особового складу – 66, накази про відпустки – 96 та накази про відрядження – 32.

Результати оцінювання службової діяльності державних службовців за 2023 рік. За результатами оцінювання службової діяльності державних службовців Інституту відмінну оцінку отримали вісім державних службовців, позитивну – 30, негативної оцінки немає. Для 17 державних службовців категорій «Б» і «В» не проводилось визначення результатів виконання завдань у 2023 році у зв'язку з увільненням від виконання посадових обов'язків та перебуванням у відпустці без збереження заробітної плати на період дії воєнного стану.

Забезпечено підвищення рівня професійної компетентності державних службовців Інституту на 99% відповідно до індивідуальних програм підвищення рівня професійної компетентності / індивідуальних програм професійного розвитку.

На час проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців у 100% державних службовців Інституту було пройдено професійне навчання відповідно до індивідуальної програми, за

результатами якого нараховано не менше ніж 0,4 кредиту Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС).

Організовано проведення професійного навчання 100% відсотків державних службовців Інституту відповідно до розпорядження КМУ 1116-р від 9 грудня 2022 року, зокрема з питань адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) та з питань євроатлантичної інтеграції – 12 %, кібербезпеки / кіберзахисту – 37 %, підвищення рівня володіння англійською мовою – 55%, міжнародного досвіду вирішення конфліктів та міжнародного гуманітарного права – 5 %.

На виконання заходу 19 Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки, затвердженого розпорядження КМУ від 23 червня 2021 року №756-р, згідно з яким плановий показник проходження державними службовцями навчання з питань доступу до публічної інформації становить не менше 10%, забезпечено проходження 20% державних службовців Інституту навчання з питань доступу до публічної інформації.

Реєстрація та облік документів. Документообіг Інституту здійснюється виключно в системі електронного документообігу. Також Інститут приєднаний до системи електронної взаємодії органів виконавчої влади, відтак обмін документами з іншими органами виконавчої влади здійснюється виключно в електронному вигляді (крім документів, щодо яких окремими нормативними актами затверджено інший режим). У 2023 році забезпечено створення та обіг електронних організаційно-розпорядчих документів за допомогою сервісу електронного документообігу «АСКОД».

Упродовж року до Інституту надійшло 2293 документи (поштовим зв'язком, спецзв'язком, кур'єрською службою, електронною поштою):

- службової кореспонденції — 1842;
- звернень громадян – 381;
- запитів на публічну інформацію – 70.

Інститутом упродовж року створено 2297 документів вихідної кореспонденції.

Відбувалась постійна взаємодія з органами виконавчої влади та іншими державними установами: за допомогою системи СЕВ ОБВ отримано – 1422 листи, відправлено – 1635 листів.